

DE GRONDVERZETSREGELING, HEFBOOM VOOR BODEMZORG

Toen in 2004 de Vlaamse grondverzetsregeling van start ging, was de ambitie helder en afgebakend. Het nieuwe traceerbaarheidssysteem moest voorkomen dat bodemverontreiniging zich via grondverzet zou verspreiden. In een sector waar aannemers dagelijks geconfronteerd werden met uitgegraven bodem waarvan de herkomst en de kwaliteit niet altijd gekend waren, bood de regeling de broodnodige rechtszekerheid.

Het bodemsaneringsdecreet van 1995, met de invoering van de objectieve aansprakelijkheid, had immers duidelijk gemaakt dat ook onbedoelde verspreiding van verontreiniging juridische gevolgen kan hebben. Dit leidde bovendien tot wantrouwen in de markt van het grondverzet, hetgeen het hergebruik van grond bemoeilijkte.

De Vlaamse Confederatie Bouw (vandaag Embuild Vlaanderen) en OVAM sloegen daarom de handen in elkaar om een antwoord te bieden aan deze nieuwe uitdaging. In 1996 leidde dit tot de oprichting van **Grondbank vzw**. De volgende jaren werd er hard gewerkt aan een krachtig ketenzorgsysteem dat uiteindelijk verankerd werd in de grondverzetsregeling zoals we die vandaag kennen.

De grondverzetsregeling bracht zekerheid door twee eenvoudige maar sterke principes te combineren: voorafgaand bodemonderzoek en een sluitende traceerbaarheid. In combinatie met de opvolging door een erkende bodembeheer-organisatie zoals

Grondbank vzw, groeide dit uit tot een robuust systeem dat erin slaagde om complexe technische en juridische uitdagingen te vertalen naar een werkbaar instrument voor alle betrokken actoren.

Dit systeem werd gaandeweg verfijnd en uitgebreid. Het toepassingsgebied evolueerde van uitgegraven bodem naar een bredere verzameling van “**bodemmaterialen**”, waaronder ook bagger- en ruimingsspecie.

Dat was geen toevallige uitbreiding: deze materialen vervullen in de praktijk dezelfde functies als bodem en maken dus evengoed deel uit van onze leefomgeving. Tegelijk bewees het systeem zijn **wendbaarheid** tijdens de PFAS-crisis, waarbij snel moest worden ingespeeld op nieuwe inzichten en normen.

De sterkte van het traceerbaarheidssysteem lag precies in die combinatie van structuur en flexibiliteit.

Vlaanderen heeft als pionier de lat hoog gelegd binnen Europa. Elk jaar worden meer dan 15 à 20 miljoen m³ bodemmaterialen op

een veilige en gecontroleerde manier hergebruikt via de grondverzetsregeling. Binnen België kent de grondverzetsregeling navolging: in 2020 volgde het Waalse gewest ons goede voorbeeld en in 2027 zet ook het Brussels Hoofdstedelijk gewest de stap.

TIJD VOOR DE VOLGENDE STAP - BODEMZORG

De voorbije jaren is het besef gegroeid dat de uitdaging rond bodem veel fundamenteeler en breder is dan louter het beheersen van verontreiniging. Bodem is geen inert materiaal. Het is een **levend (eco)systeem**, met een complexe opbouw en een rijk bodemleven, dat instaat voor levensnoodzakelijke processen zoals o.a. nutriëntenkringlopen, waterregulatie en koolstofopslag. Bodem vormt de basis van tal van ecosysteemfuncties waarop onze samenleving steunt, van voedselproductie tot klimaatadaptatie.

Dat geldt in het bijzonder voor de **toplagen** van onze bodem. Deze zijn uiterst kwetsbaar en helaas niet zomaar vervangbaar. Ze zijn het resultaat van honderden tot duizenden jaren natuurlijke processen, soms versterkt door eeuwenlange (regeneratieve) bewerking in een landbouwcontext. Wat over de eeuwen heen is opgebouwd, kan in zeer korte tijd worden afgebroken.

En precies daar wringt het schoentje: als gevolg van de menselijke activiteit neemt de druk op onze bodem alsmaar toe. Bodems worden intensief benut, en tegelijkertijd geconfronteerd met uitdagingen zoals klimaatverandering, verdroging en verlies aan biodiversiteit.

De recente Europese **Soil Monitoring Law** gaf alvast een duidelijk signaal: bodem wordt steeds nadrukkelijker erkend als een **kwetsbare en niet-hernieuwbare hulpbron** die dringend beschermd moet worden.

Dit geldt evengoed binnen het kader van grondverzet. Verdichting van de bodem tijdens grondwerken door zwaar materieel, onoordeelkundig hergebruik van grondoverschotten of zelfs de destructie ervan, leiden tot een verlies aan bodemkwaliteit dat zeer moeilijk herstelbaar is.

In dat licht lijkt het aangeraden om de invulling van de **grondverzetsregeling opnieuw te bekijken**. Wat destijds werd opgezet als een systeem om de verspreiding van verontreiniging te voorkomen, heeft het potentieel om uit te groeien tot een instrument voor bredere bodemzorg. Dat vereist een verschuiving in perspectief. Niet alleen de vraag “is deze bodem veilig?” moet centraal staan, maar ook “wat is de intrinsieke waarde van deze bodem, en hoe kunnen we die maximaal beschermen?”. Anders gezegd: hoe kunnen we bewuster omgaan met bodem als **grondstof**, rekening houdend met de **ecologische kwaliteit en functionaliteit**.

De grondverzetsregeling beschikt vandaag over alle bouwstenen om die evolutie mogelijk te maken: een goed uitgebouwd ketenzorgsysteem, een breed gedragen samenwerking tussen sector en overheid, en een sterke kennisbasis. De uitdaging ligt erin om deze troeven in te zetten voor een volgende stap.

Zo kan de grondverzetsregeling uitgroeien tot een hefboom voor duurzaam bodembeheer. Want uiteindelijk gaat het om meer dan regelgeving alleen. Het gaat om het besef dat de bodem waarop wij bouwen, letterlijk en figuurlijk **de basis vormt van onze toekomst**.

OPROEP TOT SAMENWERKING

Grondbank wil deze vernieuwde visie de komende jaren concreet maken en stap voor stap in de praktijk brengen.

Maar wij kunnen dat niet zonder jullie.

Wil je graag meewerken aan dit toekomstproject?
Je schouders zetten onder een gezondere bodem?

Neem gerust contact via grondbank@grondbank.be.

Andy Heurckmans
Algemeen directeur
Grondbank VZW

BELANG VAN BODEMKOOLSTOF

Wereldwijd vormt het verlies aan koolstof in de bodem een nog grotere uitdaging dan bodemverontreiniging. Het behoud van koolstof in de bodem — in het bijzonder in de toplaag — is namelijk essentieel voor een duurzame bodemkwaliteit.

ROL VAN BODEMORGANISCHE KOOLSTOF

Koolstof is in de bodem voornamelijk aanwezig onder de vorm van organische stof (plantenresten, wortels, micro-organismen en humus), vooral in de toplaag. Deze organische stof vervult cruciale functies:

- Verbetert de bodemstructuur en vermindert verdichting
- Verhoogt het waterbergend vermogen en droogteresistentie
- Levert voedingsstoffen voor planten
- Stimuleert het bodemleven (bacteriën, schimmels, regenwormen)
- Beperkt erosie

OORZAKEN VAN KOOLSTOFVERLIES

Het gehalte aan organische stof kan afnemen door onder meer:

- Intensieve bodembewerking (bv. ploegen)
- Verwijderen van gewasresten
- Onvoldoende aanvoer van organisch materiaal
- Ontbossing of omzetting van grasland naar akkerland
- Drainage van veengebieden
- Erosie
- Ondoordacht grondverzet

GEVOLGEN VOOR BODEM EN OMGEVING

Koolstofverlies leidt tot:

- Minder vruchtbare bodems
- Slechtere waterinfiltratie en meer afstroming
- Toename van erosie
- Afnemende bodemdiversiteit
- Grotere kwetsbaarheid voor droogte en extreme neerslag

Daarnaast komt een deel van de verloren koolstof vrij als CO₂, wat bijdraagt aan klimaatverandering. Bodemkoolstof vormt daarmee een belangrijke link tussen bodemgezondheid en klimaatbeleid.

SITUATIE IN VLAANDEREN

Hoewel maatregelen zoals groenbemesters, composttoediening, niet-kerende bodembewerking en permanent grasland kunnen bijdragen aan koolstofopbouw, hebben veel landbouwgronden in Vlaanderen door de jaren heen een deel van hun koolstofvoorraad verloren. Vooral intensief gebruikte akkergronden staan onder druk. Het behoud en herstel van bodemorganische koolstof blijft daarom een cruciaal aandachtspunt binnen duurzaam bodembeheer.

Grondbank VZW - Kunstlaan 20, 1000 Brussel
www.grondbank.be +32 (0)2 545 58 48
grondbank@grondbank.be